

PWYLLGOR	PWYLLGOR ARCHWILIO A LLYWODRAETHU
DYDDIAD	19 GORFFENNAF 2018
TEITL	TREFNIADAU RHEOLI RISG
PWRPAS YR ADRODDIAD	RHOI DIWEDDARIAD I'R PWYLLGOR ARCHWILIO A LLYWODRAETHU AM DREFNIADAU RHEOLI RISG Y CYNGOR
AWDUR	DEWI MORGAN, UWCH REOLWR REFENIW A RISG
GWEITHREDIAD	DERBYN DIWEDDARIAD AM DDATBLYGIADAU I'R TREFNIADAU RHEOLI RISG, Y CAMAU GWEITHREDU NESAF, AC YSTYRIED OS YW'R YMATEB YN MYND I'R AFAEL Â'R MATERION A GODWYD YN LLYTHYR YR ARCHWILIWR

---

1. CYFLWYNIAD

- 1.1 Un o gyfrifoldebau statudol y Pwyllgor Archwilio yw adolygu ac asesu trefniadau'r awdurdod ar gyfer rheoli risgiau, rheolaeth fewnol a llywodraethu corfforaethol, yn unol â Rhan 81(1)(c) Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011.
- 1.2 Fel rhan o waith ehangach i adolygu trefniadau llywodraethu'r Cyngor, adolygwyd trefniadau rheoli risg y Cyngor gan Swyddfa Archwilio, a mynegwyd eu barn mewn llythyr i'r Prif Weithredwr gan Reolwr Archwilio Perfformiad (SAC).
- 1.3 Cyflwynwyd y llythyr yma, ac ymateb y Cyngor iddo, i gyfarfod y Pwyllgor Archwilio ar 9 Chwefror 2017.

Llythyr:

<https://democratiaeth.cyngor.gwynedd.gov.uk/documents/s10387/10i%20Llythyr%20Swyddfa%20Archwilio%20Cymru.pdf?LLL=1>

Ymateb:

<https://democratiaeth.cyngor.gwynedd.gov.uk/documents/s10388/10ii%20Adroddiad%20yr%20Uwch%20Reolwr%20Refeniw%20a%20Risg.pdf?LLL=1>

- 1.4 **Prif ganlyniad yr archwiliad oedd fod y Cyngor yn gwneud cynnydd da o ran cryfhau ei drefniadau rheoli risg, sy'n galluogi iddo gefnogi proses benderfynu gadarn ac effeithiol yn well.**

2. AWGRYMIADAU'R ARCHWILIWR

- 2.1 Er nad welodd yr archwiliwr yr angen i ryddhau adroddiad ffurfiol am ganlyniadau'r gwaith, nac ychwaith wedi cyflwyno argymhellion ffurfiol, roedd y llythyr yn nodi 5 cyfle i wella, sef:
  - Datblygu dogfen crynhoi risgiau neu olrhain risgiau fel rhan o'i Gofrestr Risg Gorfforaethol;
  - Cyflwyno mwy o gysondeb o ran nodi a rheoli risg mewn papurau ac adroddiadau a gyflwynir i Aelodau;
  - Rhoi mwy o ystyriaeth i'r cysyniad o 'ysfa risg' yn ei ddull o reoli risg;
  - Cyflwyno Strategaeth Risg a Llawlyfr Gweithrediadau i gyd-fynd â threfniadau newydd y Cyngor; a
  - Hyfforddi swyddogion ac Aelodau ar reoli risg fel rhan o fenter ehangach o godi ymwybyddiaeth.
- 2.2 Mae gweddill yr adroddiad yn rhoi diweddariad yr y cynnydd wrth ymateb i'r cyfleon gwella yma.

2.3 Datblygu Dogfen Crynhoi Risgiau Neu Orlhain Risgiau fel rhan o'i Gofrestr Risg Gorfforaethol

- 2.3.1. Yn ei gyfarfod ar 22 Mehefin 2017, cymeradwyodd y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu drefn sgorio risgiau newydd.
- 2.3.2. Fel sy'n gyffredin mewn trefniadau rheoli risg, rhoddir ystyriaeth i ddau ffactor wrth sgorio maint y risgiau yma, sef
- **Effaith** y digwyddiad petai'r risg cael ei wireddu
  - **Tebygolrwydd** y risg o gael ei wireddu.
- 2.3.3. Mae'r Effaith a'r Tebygolrwydd yn cael eu sgorio o 1 i 5, gan ddefnyddio'r canllawiau sgorio canlynol.

Effaith

Sgôr	Effaith	Diffiniad
5	Catastroffig	Effaith catastroffig ar unrhyw drigolyn (e.e. colli bywyd) neu effaith dinistriol ar fywyd neu les nifer fawr o drigolion
4	Dinistriol	Effaith dinistriol ar fywyd neu les nifer o drigolion (e.e. lle byddai ansawdd bywyd neu les rhywun yn cael ei effeithio i'r graddau fod anghenion dwys ganddynt am gymorth i'w galluogi i fyw eu bywydau) neu sylweddol iawn ar nifer fawr o drigolion
3	Sylweddol iawn	Effaith sylweddol iawn ar fywyd neu les nifer o drigolion (e.e. effaith yn golygu y byddai ansawdd ei bywyd neu les yn sylweddol is na'r hyn y byddem yn ei ddisgwyl i un o drigolion Gwynedd) neu arwyddocaol ar nifer fawr o drigolion
2	Arwyddocaol	Effaith arwyddocaol ar fywyd neu les nifer o drigolion (e.e. effaith ar fywyd neu les ond yn disgyn o fewn amrediad disgwyliadwy bywyd dydd i ddydd) neu gweladwy ar nifer fawr o drigolion
1	Gweladwy	Effaith gweladwy ar fywyd neu les rai trigolion (e.e. effaith yn weladwy ond ddim yn effaith arwyddocaol i'w lles) neu ymylol ar nifer fawr o drigolion.

- Nifer = 10au i 100oedd o drigolion
- Nifer fawr = 1,000oedd i 10,000oedd o drigolion

Tebygolrwydd

Sgôr	Tebygolrwydd	Diffiniad
5	Digwydd rwan	Mae'r effaith i'w weld rwan (h.y. mae o'n digwydd)
4	Tebygol iawn	Tebygol iawn y bydd yn amlygu ei hun yn y dyfodol gweladwy
3	Tebygol	Siawns y gallai ddigwydd, ond efallai ddim
2	Annhebygol	Tebygolrwydd iddo ddigwydd yn isel - ond dal yno
1	Annhebygol iawn	Annhebygol iawn o ddigwydd

- 2.3.4. Lluosir y Sgôr Effaith a'r Sgôr Tebygolrwydd gyda'i gilydd i roi Sgôr Risg Presennol, sef sgoriau'r risgiau ar sail y rheolaethau sydd yn eu lle ar hyn o bryd. Diffinnir Sgôr Risg o uchel iawn i isel fel a ganlyn:

Sgôr 20-25	Risg Uchel iawn
Sgôr 12-16	Risg Uchel
Sgôr 6-10	Risg Ganolig
Sgôr 1-5	Risg Isel

- 2.3.5. Dyma'r gyfundrefn sydd i'w ddefnyddio ar gyfer mesur pob risg sydd i ymddangos ar y Gofrestr Risg Gorfforaethol. Fel adroddwyd i gyfarfod y Pwyllgor ar 28 Mehefin 2018, mae'r Cyngor wedi adnabod 22 o risgiau llywodraethu, ac mae'r rhain eisoes wedi eu sgorio gan ddefnyddio'r weithdrefn yma. Yn yr un modd, mae rhai o adrannau'r Cyngor wedi mabwysiadu'r drefn yma, ac yn asesu eu risgiau yn rheolaidd gan ei ddefnyddio.
- 2.3.6. Fodd bynnag, anghyson yw'r drefn ar draws y Cyngor ar hyn o bryd. Mae'r sylwadau ar reoli risg yn y Datganiad Llywodraethu Blynyddol (a gymeradwywyd gan y Pwyllgor ar 28 Mehefin) yn adlewyrchu'r sefyllfa:

“Mae gwaith diweddar i ddatblygu un Cofrestr Risg Gorfforaethol ar gyfer yr holl awdurdod, ac i wneud hynny law-yn-llaw â threfn ble mae yn unedau busnes yn cofnodi rhwystrau ac yn mynd ati i geisio datrys rheini yn syth, yn dechrau dangos llwyddiant.

Mae ein trefniadau rheoli risg yn rhan annatod o drefniadau rheoli'r Awdurdod. Mae trefniadau rheoli risg cadarn, cywir a chymesur yn cefnogi arloesi, nid ei lesteirio. Rhan allweddol o'r gwaith a gwblhawyd yn ystod 2017/18 oedd i'r Grŵp Llywodraethu a'r Uned Yswiriant a Risg sicrhau fod pob risg yn y Gofrestr Risg Gorfforaethol wedi cael ei ystyried o berspectif y risg i Bobl Gwynedd, nid o safbwynt mewnbylg y Cyngor.

Er hyn, mae perygl yn parhau mai dilyn trefn a wneir, ac mae treiddiad rheolaeth risg ymysg unedau busnes unigol yn parhau ychydig yn anghyson. Felly, mae gwaith yn parhau angen ei wneud i sicrhau fod holl adrannau'r Cyngor yn cynnal y drefn o gofnodi eu prif risgiau a'u hadolygu'n rheolaidd.

Mae yna drefniadau cryf ar gyfer monitro ein cydymffurfiaeth â rhai mathau penodol o risgiau gweithredol, megis Iechyd a Diogelwch, Diogelu Plant ac Oedolion a Chynllunio Argyfwng a Pharhad Gwasanaeth. Mae tystiolaeth meintiol fod perfformiad yn y meysydd hyn yn gwella - er fod yna enghreifftiau o lefydd i wella ymhellach.

Mae arbrofion systemau yn dangos nad yw'r holl weithlu yn ymwybodol o'r risgiau all lesteirio cyflawni i bobl Gwynedd ac yn eu perchnogi - mae rheoli risg yn dueddol o gael ei weld fel bod yn fater i Reolwyr. Mae gwaith sylweddol wedi ei gyflawni yn maes, er mwyn paratoi'r awdurdod yn well ar gyfer digwyddiadau anrhagweladwy.

Mae trefniadau rheoli risg y Cyngor yn parhau i ddatblygu, a byddant yn esblygu ymhellach wrth i ddiwylliant a Ffordd Gwynedd dreiddio trwy'r Cyngor.”

- 2.3.7. Er mwyn gwthio'r drefn yn ei blaen ymhellach, gyda'r nod fod pob un o adrannau'r Cyngor yn defnyddio'r drefn mewn modd gyson, rydym wedi adnabod y tasgau canlynol, sydd i'w cwblhau yn ystod 2018/19.
- 2.3.8. Yn hytrach na defnyddio taenlen *Excel* i gadw'r Gofrestr Risg Gorfforaethol, byddwn yn trosglwyddo'r gofrestr i'r cyfleuster *Sharepoint lists* o fewn iGwynedd. Teg dweud fod y dechnoleg yma yn newydd i swyddogion y Cyngor, ond rydym yn hyderus y bydd ei ddatblygiad yn golygu y bydd cynnal a diweddarau'r gofrestr yn llawer mwy cyfleus, a bydd modd defnyddio'r system i anfon negeseuon atgoffa ayb. Mae'r Uned Risg ac Yswiriant a'r Gwasanaeth Technoleg Gwybodaeth yn cydweithio ar hyn o bryd i ddatblygu'r system, ac anelir i'w gael yn fyw i holl swyddogion y Cyngor erbyn Medi 2018.

- 2.3.9. Unwaith bydd y system yn fyw, bydd yr Uwch Reolwr Refeniw a Risg yn rhoi cyflwyniad i'r Penaethiaid Adran ac Uwch Reolwyr, a disgwylir i adrannau – gyda chefnogaeth Yswiriant a Risg fel bo'r angen – gael cofrestrau adrannol yn eu lle yn y ffurf newydd erbyn Rhagfyr 2018.
- 2.3.10. Awgrym yr archwiliwr yw fod y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu, ar ôl iddo weld y risgiau i gychwyn, wedyn yn derbyn adroddiad sydd yn crynhoi'r newidiadau i'r gofrestr dros amser. Dyma a ddigwyddodd gyda'r risgiau llywodraethu ym Mehefin 2018 – ymddengys fod hynny wedi gweithio'n effeithiol, a byddwn yn chwilio i ehangu'r trefniant pan fydd risgiau adrannol wedi cael eu cynnwys.

2.4 Cyflwyno mwy o gysondeb o ran nodi a rheoli risg mewn papurau ac adroddiadau a gyflwynir i Aelodau

- 2.4.1. Bydd defnydd llawn o'r Gofrestr Risg Gorfforaethol – gan ddilyn y drefn a ddisgrifir yn rhan 2.3 uchod – yn golygu y bydd angen i adrannau ystyried beth yw'r risg y mae unrhyw adroddiadau a gyflwynir yn eu lliniaru, a pha risgiau newydd fydd yn cael eu cyflwyno fel canlyniad i'r penderfyniad.
- 2.4.2. Hynny yw, bydd defnydd parhaus o'r gofrestrau risg yn ddull i adnabod y pethau sydd wirioneddol angen eu blaenoriaethu. O gael hyn yn iawn, bydd rhaid i unrhyw adroddiad sydd yn cael ei gyflwyno am benderfyniad yn egluro'n ecblyg pa risgiau mae'r gweithrediad yma am ei ateb, a bydd y cyfle gwella yma yn cael ei weithredu yn naturiol o hynny.
- 2.4.3. Fodd bynnag, fel gydag unrhyw newid mewn diwylliant, gall hyn gymryd peth amser i ddigwydd yn naturiol ar draws y Cyngor.

2.5 Rhoi mwy o ystyriaeth i'r cysyniad o 'ysfa risg' yn ei ddull o reoli risg

- 2.5.1. 'Ysfa risg' ("*risk appetite*") yw faint o risg y mae'r Cyngor yn barod i'w gymryd wrth iddo fynd ati i gyflawni ei amcanion. Mae gosod ysfa risg yn sicrhau bod yr adnoddau a roddir i ddeall a rheoli'r risgiau yn gymesur.
- 2.5.2. Fel nodwyd yn flaenorol, ni ellir fyth gael ysfa cyffredinol ar gyfer y Cyngor gyfan, gan fod cymaint o amrywiaeth mewn gwasanaethau ar draws yr awdurdod. Fodd bynnag, dan y gyfundrefn sydd wedi ei fabwysiadu, bydd risgiau'n cael eu hystyried a'i sgorio'n unigol, a bydd lle i swyddogion ystyried os ydi'r sefyllfa gyfredol yn dderbyniol neu beidio. Lle penderfynir fod risg eisoes wedi cael ei liniaru i lefel derbyniol, gellir ei "archifo", a'i adolygu'r llai aml.
- 2.5.3. Bydd rôl gan yr Uned Yswiriant a Risg i sicrhau fod unrhyw archifo yn cael ei wneud yn briodol, fel rhan o drefn rheoli ansawdd; bydd hyn yn rhan o'r broses o adrodd i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu.

2.6 Cyflwyno Strategaeth Risg a Llawlyfr Gweithrediadau i gyd-fynd â threfniadau newydd y Cyngor

- 2.6.1. Credwn mai gosod disgwyliad clir i adrannau ddefnyddio'r Gofrestr Risg Gorfforaethol fel rhan o'u gwaith blaenoriaethu yw'r "Strategaeth" briodol i'w fabwysiadu a'i weithredu.
- 2.6.2. O safbwynt Llawlyfr Gweithrediadau, mae perygl y gallai hwn ysgogi "ticio'r blwch" yn hytrach na newid meddylfryd. Mae angen i lawlyfr fod yn syml ac i'r pwynt. Yn hynny o beth, mae'r canllaw sydd wedi cael ei ddatblygu yn seiliedig ar yr hyn sydd wedi ei nodi yn rhan 2.3 uchod, ac a eglurwyd i'r Pwyllgor ym Mehefin 2017 ac yn dilyn hynny pan yn cyflwyno'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol.

2.7 Hyfforddi swyddogion ac Aelodau ar reoli risg fel rhan o fenter ehangach o godi ymwybyddiaeth

- 2.7.1. Nodir uchod y bydd yr Uwch Reolwr Refeniw a Risg yn rhoi cyflwyniad ar y gyfundrefn newydd i swyddogion. Bydd hyn yn cael ei ehangu trwy ystyried os byddai'n briodol datblygu cwrs perthnasol i swyddogion sydd hefyd yn cwmpasu egwyddorion Ffordd Gwynedd.

3. ARGYMHELLIAD

- 3.1** Gofynnir i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu dderbyn yr adroddiad hwn fel diweddariad ar y camau y mae'r Cyngor yn eu cymryd er mwyn manteisio ar y cyfleon i wella a amlinellir yn llythyr Swyddfa Archwilio Cymru.